

Тамара КИРПИТА,

orcid.org/0000-0002-9941-4312

викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Національної металургійної академії України
(Дніпро, Україна) *totoshkanichik@gmail.com*

ДЖЕЙМС СТВЕНС І СТАНІСЛАВ ВІНЦЕНЗ: ІСТОРИЧНО-ХУДОЖНІ ПАРАЛЕЛІ

У статті розглядаються історично-художні паралелі життя і творчості ірландського поета і письменника Джеймса Стівенса і українсько-польського письменника, філософа і перекладача Станіслава Вінценза. Об'єктом аналізу є їх найвідоміші твори: «Глечик золота» Стівенса і «На високій полонині» Вінценза. Ці два твори було написано напередодні двох великих світових катастроф: Першої та Другої світової війн, у них знайшли відображення суспільні настрої та сподівання: і Ірландія, й Україна прагнули незалежності на тлі кризи імперій, до складу яких входили.

Проведено порівняльний аналіз особливостей поезики вказаних вище творів, а також історичних та соціокультурних обставин, за яких їх було написано, виділено характерні особливості, спільні для обох творів: 1) пошук національного героя; 2) інтерпретація народного міфу; 3) оригінальна композиція і жанрова невизначеність; 4) філософська глибина; 5) ідилічні мотиви. Під час дослідження використовувалися культурно-історичний, біографічний, компаративний, а також частково структуральний методи.

Наукова новизна цього дослідження полягає в тому, що обидва твори є маловідомими широкому загалу як науковців, так і пересічних читачів. Крім цього, це перше дослідження, в якому порівнюються «Глечик золота» і «На високій полонині» як яскраві зразки літературного міфу, у першому випадку авторського, у другому – високохудожньої обробки й інтерпретації етнографічного матеріалу.

Висловлено думку про те, що соціально-політичні процеси завжди залишаються у фокусі уваги митця, який творчо реагує на виклики і запити часу. Так, у часи великих історичних змін і соціальних зрушень виникає потреба у героєві-носіїві національних і загальнолюдських цінностей, героєві-визволителів. На цьому ґрунті з'являються літературні персонажі, які є втіленням народних сподівань (Ангус Ог у романі Стівенса або Олекса Довбуш у книзі Вінценза).

На основі аналізу виділяю такі особливості, спільні для роману «Глечик золота» і книги «На високій полонині»: пошук національного героя, інтерпретація народного міфу, оригінальна композиція і жанрова невизначеність творів, філософська глибина та алегоричність, ідилічні мотиви. У статті доведено, що проаналізовані твори є художнім баченням ідеального суспільства, а часово-просторові особливості міфу універсалізують авторську ідею, виводячи її за межі певної епохи.

Ключові слова: міф, казка, національна ідентичність, Ірландське Відродження, Гуцульщина, національно-визвольна боротьба, авторська інтерпретація, панідеалізм.

Tamara KYRPYTA,

orcid.org/0000-0002-9941-4312

Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages
of National Metallurgical Academy of Ukraine
(Dnipro, Ukraine) *totoshkanichik@gmail.com*

JAMES STEPHENS AND STANISLAW VINCENZ: HISTORICAL AND ARTISTIC PARALLELS

The article examines the historical and artistic parallels of the life and work of the Irish poet and writer James Stephens and the Ukrainian-Polish writer, philosopher and translator Stanislaw Vincenz. The object of analysis is their most famous works: "The Crock of Gold" by Stephens and "In the Upper Highlands" by Vincenz.

These two works were written on the eve of two major world catastrophes: the First and Second World Wars, they reflected public sentiments and hopes: both Ireland and Ukraine sought independence against the background of the crisis of the empires of which they were part. The article represents the comparative analysis of the poetics of the above works, as well as the historical and socio-cultural circumstances under which they were written, and highlights the characteristics common to both works: 1) the search for a national hero; 2) interpretation of folk myth; 3) original composition and genre uncertainty; 4) philosophical depth; 5) idyllic motifs.

The cultural-historical, biographical, comparative, and partly structural methods were used during the research. The scientific novelty of this study is that both works are little known to the general public as well as to the scholars. Besides, this is the first study that compares "The Crock of Gold" and "In the Upper Highlands" as striking examples of literary

myth, in the first case the author's, in the second – a highly artistic treatment and interpretation of ethnographic material. The opinion is expressed that socio-political processes always remain in the focus of the artist, who creatively responds to the challenges and demands of the time.

Thus, in times of great historical and social changes, there is a need for a hero as the bearer of the national and universal values, a figure of the liberator. On this basis, literary characters appear, such as Angus Óg in the novel by Stephens or Oleksa Dovbush in the work by Vincenz, which are the embodiment of popular hopes. Based on the analysis, we highlight the following features common to the novel "The Crock of Gold" and the book "In the Upper Highlands": the search for a national hero, interpretation of folk myth, original composition and genre uncertainty, philosophical depth and allegory, idyllic motifs. The article proves that the analyzed works are an artistic vision of an ideal society, and the temporal and spatial features of the myth universalize the author's idea, taking it beyond a certain era.

Key words: *myth, fairy tale, national identity, Irish Renaissance, Hutsul region, national liberation struggle, author's interpretation, panidealism.*

Постановка проблеми. Роман «Глечик золота» Джеймса Стівенса та книгу «На високій полонині» Станіслава Вінченза розділяють 24 роки і близько трьох тисяч кілометрів. Але є речі, що роблять їх неймовірно близькими: це насамперед любов до рідної землі і передчуття значних політичних змін, які можуть призвести як до звільнення і процвітання раніше пригноблених народів, так і до повної поразки національних і соціальних сподівань та прагнень.

Обидва твори були знаковими для свого часу, обидва були написані за кілька років до переломних історичних подій, що мали трагічні наслідки. У чому ці два дуже різні і водночас дуже подібні письменника вбачали шлях до свободи і процвітання народу? Чому їх так цікавив народний епос, міфологія, постать народного героя-визволителя? Відповіді на ці питання розгляну у статті.

Аналіз досліджень. Особистість і творчий спадок Станіслава Вінченза викликає дедалі більший інтерес серед українських і зарубіжних науковців у контексті культурного діалогу письменника з Україною, а також мультикультурного дискурсу, що можна прослідкувати, наприклад, у роботах Ю. Барабаша (Барабаш, 2016) і В. Шмеї (Šmieja, 2010). Дослідження Т. Бикової (Бикова, 2014), присвячене здебільшого його філософським поглядам, демонструє універсальність міфу про Атлантиду і допомагає глибше зрозуміти авторський задум у зображенні Гуцульщини як ідеального світу, наближеного до Всесвіту.

Джеймса Стівенса останнім часом літературознавці оминають увагою. Так, остання найбільш ґрунтовна праця, присвячена його життю і творчості, вийшла в 1979 році. У ній П. МакФейт ретельно дослідив соціальні, філософські та релігійні погляди Стівенса, аналізуючи його твори в контексті історичної ситуації, яка склалася на той час в Ірландії (McFate, 1979).

Якщо ж говорити про найновіші дослідження, то ім'я Стівенса можна побачити хіба що у виданнях, присвячених суто ірландській літературі, наприклад статті Б. Р. Фрідмена (Friedman, 1997)

й А. Фрейзера (Frazier, 2006), де дуже стисло розглядається творчість письменника як представника модернізму. Через те, що дослідники випускають з уваги загальнолюдський, універсальний складник творчої спадщини письменника, може скластися помилкове враження про містечковість його ідей і поглядів. Таку хибу я маю намір виправити у цьому дослідженні.

Мета статті: дослідити підходи письменників до створення літературного міфу, до міфологізму як універсалізуючої категорії, а також їхні погляди на значення культурної спадщини та національної ідентичності. Я проводжу біографічні, історичні та художні паралелі для того, щоб продемонструвати зв'язок письменників як із національними традиціями, так і зі світовими літературними тенденціями.

Виклад основного матеріалу. Роман-фантазія «Глечик золота» вийшов у 1912 році. На цей час Стівенс – палкий республіканець, друг Томаса Макдони, одного з ватажків Великоднього повстання 1916 року, що завершилося поразкою і стратою його керівників. Жадану незалежність від Англії Ірландія здобула через 21 рік потому, в 1937 році.

Джеймс Стівенс є однією з найбільш загадкових постатей ірландської літератури. Точна дата його народження невідома: сам він стверджував, що народився в один день із Джеймсом Джойсом, 2 лютого 1882 року, але документальних підтверджень цьому немає. Біографи письменника знайшли запис про народження дитини з таким іменем 9 лютого 1880 року. Про батьків Стівенса також мало відомостей, тому дослідники припускають, що він міг змінити прізвище, яке мав при народженні. Загалом всі вони сходяться на тому, що Стівенс народився у робітничій родині, отримав освіту у школі-інтернаті для дітей із бідних родин і сиріт (McFate, 1979: 3).

Свій письменницький шлях Стівенс розпочав як поет і автор політичних есе в газеті Артура Гріффіта "United Irishman", яка з 1906 виходила під назвою "Sinn Féin". Ці есе загалом мали

антианглійську спрямованість, у них критикувалося засилля англійської культури, яка витісняла собою ірландську. Дійсно, становище ірландської мови і культури було катастрофічним через переселення в Ірландію великої кількості англійських колоністів-протестантів, еміграцію ірландців до Америки, великий голод 1845-1849 років, а також введення англійським урядом загальної освіти англійською мовою.

Згодом Стівенс почав поступово виходити з-під впливу Гріффіта, у 1907 році познайомився з ірландським письменником, художником і теософом Джорджем Расселом, який здебільшого писав під псевдонімом *Æ*. Саме під наставництвом Рассела вийшла перша збірка поезій Стівенса «Повстання» (в оригіналі “*Insurrections*”, 1909).

До 1912 року Стівенс писав здебільшого поезії та публіцистику. На прозові твори, згідно його власних спогадів, Стівенса надихнув «Гранатовий будиночок» Оскара Вайлда. «Після прочитання близько 20 сторінок, – писав Стівенс, – я закрив книгу, бо до мене прийшла осяйна думка не зі сторінок, але, так би мовити, з-поміж рядків» (Friedman, 1997: 383). В 1912 році вийшли відразу два романи Стівенса: «Донька прибиральниці» (“*Charwoman’s Daughter*”) і «Глечик золота» (“*Crock of Gold*”).

«Глечик золота» був схвально прийнятий критиками і публікою. В 1913 році роман отримав у Парижі премію Едмона Поліньяка, яка здебільшого присуджувалася молодим талановитим авторам. Вдале поєднання фантазії й кельтського міфу, а також помережана гумором оповідь привернули увагу читачів і викликали захоплення серед товаришів по перу. В 1915 році видатний ірландський поет Вільям Батлер Йтс, який і висунув твір Стівенса на отримання премії, писав у листі до англійського письменника і критика Едмунда Госса, що Джеймс і Стівенс – це «найвидатніші люди, яких ми маємо в Ірландії» (Frazier, 2006: 382).

У квітні 1916 року в Ірландії відбулося Велике повстання. Сподіваючись на те, що Англія ослаблена військовими діями, адже йшла Перша світова війна, змовники захопили кілька стратегічних об’єктів Дубліна. Англійська армія розгромила загони повстанців, Томаса Макдону разом із шістьма іншими ватажками було страчено. Стівенс не розділяв радикальних поглядів Макдони і його соратників, але ця трагедія глибоко його вразила і надихнула на створення елегії “*Green Branches*” і прозового твору “*The Insurrection in Dublin*” (1916). Ці події показали, що сподівання Ірландії на здобуття незалежності найближчим часом виявилися марними. Можливо, саме це роз-

чарування було причиною того, що з 1925 року Стівенс постійно мешкав поза межами Ірландії (здебільшого в Англії), стверджуючи, що в Ірландії немає об’єктів, достойних поетичного натхнення (Stephens, 1974: 46).

Українсько-польський письменник, культуролог і гуманіст Станіслав Вінценз народився в 1888 році у селі Слобода Рунгурська на території сучасної Івано-Франківської області в родині польського промисловця. Батько письменника мав французьке коріння, мати – корінна полька. Дитинство Вінценза пройшло в селі Криворівня, де під впливом няні-гуцулки він вивчив українську мову, познайомився зі звичаями та обрядами гуцулів, коли вона брала його з собою до родичів. Після закінчення гімназії він навчався у Львівському, а потім Віденському університетах, в останньому у 1914 році захистив докторську дисертацію з філософії, під час Першої світової війни воював на боці Австрії. За влучним висловом Юрія Барабаша, Вінценз мав «широкий спектр інтересів – біологія, право, слов’янська філологія, санскрит, психіатрія, філософія, дисертація з філософії релігії Гегеля» (Бикова, 2014: 4). З 1925 року він активно листувався з австрійським філософом Рудольфом Гольцапфелем, вплив поглядів якого помітний у подальших творах Вінценза.

Хоча літературний дебют Станіслава Вінценза почався ще у 20-х роках із перекладів Достоєвського та Вітмена, над своїм головним твором – чотиритомником «На високій полонині» – він почав працювати в 1930 році. Книга (точніше, перша частина тетралогії «Правда старовіку») була опублікована в 1936 році, і в цей же час Вінценз біля батьківської хати власним коштом спорудив пам’ятник Іванові Франку, з яким був особисто знайомий і яким захоплювався.

В 1939 році, коли Галичина перейшла до Радянського Союзу, він потрапив до в’язниці НКВС, звідки його визволили українські письменники Іван Ле, Петро Козланюк і Юрій Яновський. Згодом Вінценз разом із родиною втік за кордон. Спочатку вони оселилися на території Угорщини, де Вінценз допомагав євреям переховуватися від нацистів, потім жили в Західній Німеччині, Франції, потім осіли у Швейцарії.

Спільним між «Глечиком золота» і «На високій полонині» є, напевно, те, що обидва епічні твори написані мовби «зсередини»: це не погляд стороннього, нехай зацікавленого і доброзичливого. Голоси персонажів пропущені через свідомість автора, всі події та персонажі є його частинкою. Загалом, у цих двох творах можна виділити такі спільні моменти:

1. Пошук національного героя.

Під час великих соціально-політичних потрясінь відбувається закономірний процес розпаду великих імперій, зшитих із клаптиків національних територій. На цей процес не можливо вплинути, і в такі часи обов'язково з'являються герої, образ яких стає втіленням національно-визвольної боротьби. Водночас прототипи таких героїв з'являються у літературних творах. Це може бути герой народного міфу або просто сильна особистість, наділена видатними властивостями.

Як зазначає П. МакФейт, Стівенс почав працювати над романом «Глечик золота» в 1909 році: у газеті "Sinn Fein" він опублікував політичні есе та скетчі, героєм яких був Старий Філософ, розвиваючи ідею та вдосконалюючи стиль (McFate, 1979: 23). Так само, як і у романі «Донька прибиральниці», у «Глечик золота» поєднуються казка, реалізм та афористичність, і в результаті з'являється неймовірний філософський роман-фантазія, насичений образністю, метафорами, символами. Це і казка, і любовна історія, і притча.

У романі помітна світоглядна відмінність від радикальних поглядів Гріффіта. Так, герой-визволитель Ангус Ог – не воїн, як герой ірландського епосу Кухулін. Він – бог молодості, кохання та поезії. Його армія – це шукачі натхнення, а не месники. Його антагоністом є грецький бог Пан, якого він перемагає не зброєю, а філософськими аргументами, а предмет їхньої суперечки – проста дівчина Кейтілін, дочка фермера, яка є втіленням Ірландії. Надаючи перевагу місцевому богові перед чужоземним, Кейтілін обирає творче, життєстверджуюче начало, відкидаючи хаос і страждання. Таким чином Стівенс бачив шлях до незалежності Ірландії не через збройне повстання, а через пробудження національної пам'яті, збагачення культурних надбань, освіту.

Для Вінценза такими героями стали Довбуш та опришки. Він палко полемізував із польськими істориками, спростовуючи думку, що опришки були звичайними розбійниками, вказував на національно-соціальні причини виникнення опришківського руху, на те, що соціальна несправедливість і відсутність інших засобів боротьби з нею змусила людей взятися за зброю.

Головна риса Довбуша у книзі Вінценза – людяність: «Великодушність, туга за свободою та незалежністю, буйна молодість, шумлива розмашистість його душі втілені у легендах про Довбуша, давніх, вірно повторюваних, і свіжих, безупинно обновлюваних» (Вінценз, 1997: 144). Сухій правді судових паперів Вінценз протиста-

вив «правду міфу»: «Як квітка свідчить про підземне коріння, так міф засвідчує те, що сховане від очей» (Вінценз, 1997: 141).

Постать Довбуша у народних переказах наділена надприродними здібностями: він отримує дар розуміти мову тварин і стихій, а дізнавшись про загибель брата, у гніві «неначе йому земля горіла під ногами, злетів із полонин могутній і водночас легкий, як птах. Прудкі ноги перелітали через барди й потоки, немовби мали крила» (Вінценз, 1997: 154). Як Ахіллеса, його не можливо було вбити у звичайний спосіб: потрібно знати його вразливе місце, і, як біблійного Самсона, його звабила жінка, аби вивідати цю таємницю.

Так само, як Ангус Ог у Стівенса, Олекса Довбуш стає втіленням національно-визвольної боротьби, але, у той час як перший є втіленням творчого начала, несе любов і поезію, Довбуш є уособленням руйнівної сили народного гніву. Незважаючи на наказ старого рахмана, який подарував йому нелюдську силу, Довбуш не зміг стримати свій гарячий темперамент: «Але такий уже був Довбушів талант, що відразу втягав його у провину. Бо молодість так мчала його, сила буяла, гурчала, як вода весняна. Брами в скелях прорубала. Але й замулювала дорогу» (Вінценз, 1997: 152). Довбуш – герой-месник, він здійснює злочини не через свою лиху натуру. Насправді він – благородний лицар, який не може стримати обурення, коли бачить несправедливість і безправ'я.

2. Інтерпретація народного міфу.

На світанку пробудження народної самосвідомості виникає потреба у точці опору, якою слугує міф. Як вважає Є. М. Мелетинський, такі письменники як Джойс, Кафка, Лоренс, Ітс, Еліот, О'Ніл, Кокто, Маркес, Т. Манн свідомо зверталися до міфу як до інструменту художньої організації матеріалу і засобу вираження певних «вічних» психологічних начал або хоча б стійких національних культурних моделей, а також у зв'язку з виникненням особливої ритуально-міфологічної школи в літературознавстві, для якої будь-яка поетика є поетикою міфу (Мелетинський, 1976: 7). Таким чином міфологізм став характерним явищем для літератури ХХ століття, хоча кожен автор вкладав у нього власний сенс. Він став засобом виходу за соціально-історичні і просторово-часові рамки. Так, літературний міф і Стівенса, і Вінценза існує поза межами часу, але має конкретне місце дії: у першого це Ірландія, у другого – Галичина.

Автори приходять до міфу різними шляхами. Стівенс бере за основу казковий сюжет викра-

дення і пошуку, коли герой вирушає в дорогу для того, щоб повернути загублену чи викрадену річ або людину. У романі Стівенса три такі об'єкти: глечик золота, викрадений у лепреконів фермером Міхулом МакМурраха, дочка фермера Кейтілін, викрадена грецьким богом Паном, і Філософ, якого заарештовує поліція внаслідок наклепу з боку лепреконів.

До фермерів і лепреконів, звичних для народної казки, приєднуються ірландські та античні боги, конторські службовці й поліціанти, що окреслює часово-просторові рамки сюжету як сучасну Ірландію. «Глечик золота», за словами П. МакФейт, – це гра між письменником і читачем, бесіда між ними про життя, людські стосунки, ірландський націоналізм, релігію, закон, державність та інші речі; це перетворення неможливого на дійсне (McFate, 1979: 34).

Вінценз за основу книги бере гуцульські легенди, перекази і обряди. На відміну від Стівенса, він не створює новий, сучасний міф, а творчо обробляє зібрані ним етнографічні матеріали. Відомий український бібліограф і літературознавець В. Полек наводить з цього приводу слова самого Вінценза: «... я намагався тільки зреконструювати, сконцентрувати і скласти в цикли старий гуцульський епос, а також творити далі в його дусі, щоб відкрити світові барви і історію гуцульської Верховини» (Полек, 1997: 13).

Так само, як і на сторінках роману Стівенса, на високій полонині одночасно живуть і надприродні істоти, і прості смертні: ми можемо зустріти і прадавніх велетів-воїнів, героїв народного епосу, чаклунів і ворожок, простих селян. Слід також відзначити мирне співіснування різних народів, які проживають на території Гуцульщини. Крім українців (гуцулів), це євреї, вірмени, поляки, а на периферії – цигани, угорці, словаки та міфічні рахмани і сироїди (Hawrot, 2010: 4). І це співіснування в жодному разі не є неприродним, адже вони є частиною одного цілого, всі вони формують собою міфопоетичний образ Гуцульщини, а в ширшому розумінні – всього буття, адже недаремно В. Полек називає «На високій полонині» «Калевалою гуцулів» (Полек, 1997: 14).

3. Оригінальна композиція і жанрова невизначеність твору.

«На високій полонині» і «Глечик золота» є строкатим полотном, зшитим із різнокольорових клаптиків. Воно виглядає химерно, чудернацько і водночас захоплює несподіваними комбінаціями кольорів і відтінків. Таке поєднання є характер-

ним для раннього модернізму, який шукав нові форми й образи, експериментував із ними. У цих двох творах виявилось також тяжіння модернізму до міфологізму, символізму та експериментів зі структурою, з часом і простором.

Тетралогія Вінценза не містить сюжету як такого, не має головного героя. За влучним висловом Ю. Барабаша, «оповідь становить собою мозаїку різножанрових одиниць – пейзажні замальовки, авторські рефлексії, історичні відступи, описи обрядів, звичаїв, вбрання, картинки побуту, тексти пісень тощо, етнографічний дискурс виступає у функції композиційного конструкта» (Барабаш, 2016: 7). Дійсно, читаючи книгу, ми рухаємось не вздовж лінії сюжету, а дивимось у підзорну трубу, вихоплюючи шматочки неосяжного пейзажу і наводячи різкість на ті, які захопили нашу увагу. Тому немає одностайної згоди не лише з приводу жанру, до якого слід віднести твір: його називають романом, епопеєю, сагою, фольклорним епосом, а немає чіткої визначеності і з приводу того, чи це художній твір, чи етнографічний.

Така сама доля спіткала і «Глечик золота», в основі сюжету якого – народна казка, кельтський епос, філософський роман, комедія, реалістичний опис життя бідноти та простих фермерів і пастухів, історія кохання та битва статей. Тут також немає одного персонажа, якого впевнено можна назвати головним. Діючими особами є Філософ, його дружина, їхні діти, дрібний фермер Міхул МакМурраха і його донька Кейтілін, лепрекони, ірландські боги і навіть три Абсолюти, від глави до глави фокус оповіді переміщується з одного персонажа на іншого.

4. Філософська глибина твору. Алгоритичність.

За словами самого Стівенса, героєм роману є Людина, Пан – це її чуттєва природа, Філософ – її життєвий, побутовий інтелект, Ангус Ог – духовний інтелект, поліціанти – її звичай та логіка, лепрекони – її первісна, стихійна сторона, а діти – її невинність (Friedman, 1997: 384). На час написання «Глечика золота» Стівенс перебував під впливом теософії Джорджа Рассела, під наставництвом якого він ознайомився з філософськими поглядами та поезіями Вільяма Блейка. Вплив алегоричного стилю Блейка досить помітний як у «Глечика золота», так і в подальших прозових і віршованих творах Стівенса.

У кінцівці роману втілено ідею блейкового Універсального Братства Едему, коли всі об'єднуються, діючи як один, і таким чином відновлюють гармонію. Але таке об'єднання відбувається лише після

того, як Кейтілін обирає Ангуса Ога – бога, який втілює любов до людей, і покидає Пана – грецького бога чуттєвих утіх. Таким чином, умовою загального щастя і процвітання Стівенс вважає свободу думки і творчу уяву, яка здатна змінити суспільство. Так, звільнення Філософа наприкінці роману не лише фізичне, але й духовне: військо під керівництвом Ангуса Ога звільняє «Філософа з в'язниці, і навіть Розум Людини з рук законників та юристів, від лукавих святенників, вчених із набитими пилом ротами, і купців, які продають листя трави...» (Stephens, 1930: 228), тобто звільняють розум людський від рамок, у які його заганяють тоталітарні закони та релігія.

Філософським поглядам Вінценза також певною мірою були властиві містицизм і пантеїзм. Значний вплив на Вінценза мали погляди його друга, австрійського психолога і філософа Рудольфа Гольцапфеля, зокрема його вчення про панідеал – комплекс етичних, естетичних і духовних (у термінології Гольцапфеля – «гігіопсихічних») цінностей (Астров, 1909). До ідеального стану має призвести гармонія всіх тенденцій розвитку людства. Цікаво, що саме Гольцапфель, за спогадами Вінценза, палко підтримував його бажання написати працю «На високій полонині» (Бикова, 2014: 83).

Панідеалізм виник як протиположним філософським системам фашизму і комунізму, які в ім'я вселюдського універсалізму нищать індивідуальні відмінності між людьми і народами, насамперед їхні національні культури, щоб перетворити поневолені народи в одну бездушну масу» (Бикова, 2014: 82). У міфічній Гуцульщині, яка існує поза часом, мирно співіснують корінні жителі – гуцули та інші народи – вірмени, євреї, міфічні рахмани та сиротиди, а також подекуди словаки, угорці й липовани (росіяни-старовіри), таким чином втілюючи панідеал Гольцапфеля у межах твору.

5. Ідилічні мотиви. Близькість до природи.

Більша частина подій у «Глечик золота» відбувається далеко від міста – у лісі, на галявині, в печерах, навіть у горах. На перших сторінках ми знайомимося з двома Філософами, які мешкають у хатинці серед лісу разом із дружинами і двома дітьми. Філософи цілими днями ведуть неспішну бесіду або й узагалі мовчать, адже чудово навчилися бачити думки один одного. Їхні діти зростають серед природи, граються, наслідуючи все, що бачать, розуміють мову птахів і звірів. Ідилія цієї ірландської Аркадії руйнується, коли Міхул викрадає глечик золота у лепреконів, а відновлюється лише після його повернення законним власникам. Таким чином, відновлюється все-

ленська справедливість, і боги разом з ельфами, феями та лепреконами вирушають до Дубліна, щоб звільнити від пут Філософа.

Так само, як Ірландія була для Стівенса Аркадією, Гуцульщина для Вінценза була міфічною Атлантидою. Як справедливо зауважує І. Сеньків, така ідеалізація Гуцульщини йде від самої сутності народної, «Вінценз тут пішов за голосом українського населення Гуцульщини, його тугою та стремлінням до свободи, за голосом народних міфів» (Сеньків, 1995). Про близькість людини до природи свідчать описані Вінцензом гуцульські обряди, наприклад прощання пастухів на зиму з полониною («розлучення»), а також низка обрядів, спрямованих на збереження і примноження статків і худоби.

Висновки. «Глечик золота» і «На високій полонині» були написані з різною метою і для різного читача, але їх об'єднує багато спільного. Насамперед це безмежна любов до рідного краю і до простої людини, яка потерпає від соціальної несправедливості і тоталітаризму. Це також віра в те, що для свободи народу і людства необхідною умовою є внутрішня свобода – свобода думки, свобода уяви, не обмежена рамками, у які її намагаються загнати поневолювачі.

До обох творів можна віднести слова відомого польського етнографа Яна Бистроня про те, що Вінценз не відтворює дійсність, а подає нам «художню візію гуцульського світу, замкненого у собі первісного і рухливого життя. Це не є відтворенням загубленої вже минулості, не є кроком назад, не є історичною повістю або псевдоісторичною: все тут відбувається поза межами часу, може бути сприйнятим і як сучасність, і як далеке минуле» (Bystron, 1937: 5).

Також доречно буде процитувати слова Л. І. Скуратовської, сказані про роман Стівенса «Глечик золота» і роман ще одного видатного ірландця, Джойса «Поминки за Фіннеганом», які надзвичайно точно описують мистецький діалог Стівенса і Вінценза: «Два міфопоетичні епоси, що вийшли напередодні двох світових катастроф, протиставили їх загрози ідею тендітної вічності людини й іншого, позаофіційного, виміру історії» (Скуратовская, 2000: 171). У статті я лише стисло окреслила напрями подальшого дослідження проаналізованих творів. Більш глибокого вивчення потребують філософські погляди Стівенса та їх відображення у романі-фантазії «Глечик золота», дослідження міфологізму як універсалізації людського досвіду, а також особливості зображення національного героя в обох письменників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астров В. Рудольф Гольцапфель. *Гольцапфель Р. Панидеал. Психология социальных чувств* / пер. с нем., биогр. В. Астров. СПб : Издание Л. Ф. Пантелеева, 1909. С. V – XLIX.
2. Барабаш Ю. Я. «Міт Гуцульщини» від Станіслава Вінценза. До проблеми етнокультурного пограниччя. *Філологічні науки*. 2016. № 23. С. 3-10.
3. Бикова Т. Мікрокосм української Атлантиди (Гуцульщини) у творчості Станіслава Вінценза. *Вісник Львівського університету. Серія: Філологічна*. 2014. № 60 (1). С. 78–86.
4. Вінценз С. На високій полонині. Правда старовіку / пер. з польск. Г. Гнатіва, Б. Сенежака. Львів : Червона калина, 1997. 451 с.
5. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. М. : Наука, 1976. 406 с.
6. Полек В. Чужоземці про край поезії, краси, мистецтва. *Перевал*. 1999. № 1. С. 151–160.
7. Полек В. Калевала гуцулів. *Вінценз С. На високій полонині (Правда старовіку)*: [пер. з польск. Г. Гнатіва, Б. Сенежака]. Львів : Червона калина, 1997. С. 5–17.
8. Сеньків І. Гуцульська спадщина: Праці з життя і творчості гуцулів. К. : Українознавство, 1995. 512 с.
9. Скураговская Л. И. Джеймс Стивенс и Джеймс Джойс (мифопоэтическая фантазия Стивенса «Горшок с золотом» и «Поминки по Финнегану» Джойса). *Развитие средств массовой коммуникации и проблемы культуры. Материалы научной конференции*. М., 2000. С. 169–171.
10. Ясній Я. Тетралогія Станіслава Вінценза «На високій полонині» у польській та українській критичній рецепції. *Studia methodologica*. Вип. 35. Тернопіль : ТНПУ, 2013. С. 154–157.
11. Bystron J. S. Epopeja huculska. *Wiadomosci Literackie*. 1937. № 13. S. 5.
12. Finneran Richard J. Literature and Nationality in the Work of James Stephens. *South Atlantic Bulletin*. 1975. № 40 (4). P. 18–25.
13. Frazier A. Irish modernisms, 1880–1930. *The Cambridge Companion to the Irish Novel* / J. W. Foster. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. P. 113–132.
14. Friedman B. R. James Stephens. *Modern Irish writers: a bio-critical sourcebook* / Alexander G. Gonzalez. Westport. Greenwood Publishing Group, Inc. 1997. P. 382–389.
15. Hawrot A. Huculszczyzna jako miejsce harmonijnego wspylistnienia kultur na podstawie tetralogii Stanisława Vincenza “Na wysokiej poloninie”. PhD Thesis. Kraków, 2010. 203 s.
16. Ireland and France, A Bountiful Friendship: Literature, History and Ideas. *Irish Literary Studies*. № 42. 1992. 221 p.
17. McFate P. The Writings of James Stephens. Variations on the theme of love. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd., 1979. 183 p.
18. Śmieja W. Granice idylli. Obraz społecznego i kulturowego usytuowania płci w cyklu “Na wysokiej poloninie” Stanisława Vincenza. *Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*. 2010. № 1. S. 125–142.
19. Stephens J. Letters of James Stephens: with an appendix listing Stephens’s published writings / ed. R. J. Finneran. London : Macmillan, 1974.
20. Stephens J. The Crock of Gold. New-York : The MacMillan Company, 1930. 228 p.

REFERENCES

1. Astrov V. Rudolf Golcapfel. *Golcapfel R. Panideal. Psihologija socialnyh chuvstv*. [Panideal. Psychology of social feelings]. SPb : Izdatel'stvo L. F. Panteleeva, 1909, P. V – XLIX [in Russian].
2. Barabash Yu. Ya. “Mit Hutsulshchyny” vid Stanislava Vintsenza. Do problemy etnokulturnoho pohranychchia. [“The Myth of Hutsul region” by Stanislaw Vincenz. On the problem of the ethnic and cultural frontier]. *Philological sciences*. 2016, № 23, P. 3–10 [in Ukrainian].
3. Bykova T. Mikrokosm ukrainskoi Atlantydy (Hutsulshchyny) u tvorchosti Stanislava Vintsenza. [The microcosm of the Ukrainian Atlantis]. *Bulletin of Lviv University. Series Philology*, 2014, № 60 (1), P. 78–86 [in Ukrainian].
4. Vincenz S. Na vysokii polonyni. Pravda staroviku. [In the Upper Highlands]. Lviv : Chervona kalyna, 1997. 451 p. [in Ukrainian].
5. Meletinskij E. M. Pojetika mifa. [The poetics of myth]. Moscow : Nauka, 1976. 406 p. [in Russian].
6. Poliek V. Chuzhozemtsi pro krai poezii, krasny, mystetstva. [Foreigners about the land of poetry, beauty, and art]. *Passover*, 1999, № 1, P. 151–160 [in Ukrainian].
7. Poliek V. Kalevala hutsuliv. [The Hutsul Kalevala]. *Vincenz S. In the Upper Highlands (The truth of old age)*. Lviv : Chervona kalyna, 1997, P. 5–17 [in Ukrainian].
8. Senkiv I. Hutsulska spadshchyna: Pratsi z zhyttia i tvorchosti hutsuliv. [Hutsul heritage. Works on the life and work of Hutsuls]. Kyiv : Ukrainoznavstvo, 1995. 512 p. [in Ukrainian].
9. Skuratovskaja L. I. Dzhėjms Stivens i Dzhėjms Dzhajs (mifopojeticheskaja fantazija Stivensa “Gorshok s zolotom” i “Pominki po Finneганu” Dzhajsja). [James Stephens and James Joyce (Stephens’ mythopoetic fantasy “The Crock of Gold” and “Finnegans Wake” by Joyce)]. *Media development and cultural issues. Materials of the scientific conference*. Moscow, 2000, P. 169–171 [in Russian].
10. Yasnij Ya. Tetralohiia Stanislava Vintsenza “Na vysokij polonyni” u polskij ta ukrainskij krytychnij retseptsii. [The tetralogy by Stanislaw Vincenz “In the Upper Highlands” in Polish and Ukrainian critical reception]. *Studia methodologica*, № 35, Ternopil : TNPU, 2013, P. 154–157 [in Ukrainian].
11. Bystron J. S. Epopeja huculska. [The Hutsul epopee]. *Literary News*. 1937, № 13, p. 5 [in Polish].

12. Finneran Richard J. Literature and Nationality in the Work of James Stephens. *South Atlantic Bulletin*. 1975, № 40.4, P. 18–25.
13. Frazier A. Irish modernisms, 1880–1930. *The Cambridge Companion to the Irish Novel* / J. W. Foster. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. P. 113–132.
14. Friedman B. R. James Stephens. *Modern Irish writers: a bio-critical sourcebook* / Alexander G. Gonzalez. Westport. Greenwood Publishing Group, Inc. 1997. P. 382–389.
15. Hawrot A. Huculszczyzna jako miejsce harmonijnego wspylstnienia kultur na podstawie tetralogii Stanisława Vincenza “Na wysokiej połoninie”. [Hutsul region as a place of harmonious coexistence of cultures based on the tetralogy by Stanisław Vincenz “In the Upper Highlands”]. PhD Thesis. Kraków, 2010. 203 p. [in Polish].
16. Ireland and France, A Bountiful Friendship: Literature, History and Ideas. *Irish Literary Studies*. № 42. 1992. 221 p.
17. McFate P. The Writings of James Stephens. Variations on the theme of love. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd., 1979. 183 p.
18. Śmieja W. Granice idylli. Obraz społecznego i kulturowego usytuowania płci w cyklu “Na wysokiej połoninie” Stanisława Vincenza. [Idyll borders. The image of the social and cultural position of gender in the cycle “In the Upper Highlands” by Stanisław Vincenz]. *Literary diary. A quarterly magazine devoted to the history and criticism of Polish literature*. 2010, № 1, P. 125–142 [in Polish].
19. Stephens J. Letters of James Stephens: with an appendix listing Stephens’s published writings / ed. R. J. Finneran. London : Macmillan, 1974.
20. Stephens J. The Crock of Gold. New-York : The MacMillan Company, 1930. 228 p.